

mozgósítani, ezt teljesen reális kombinációnak lehet tartani. A Daily Mail ugyanakkor arról számol be, hogy Németország a 150.000 embert foglalkoztató repülőgépiparával évente 5000 légi járművet tud előállítani, míg az Egyesült Államok csak 3000-et, Franciarszág, Anglia meg Olaszország pedig egyenkint csupán 2000-et. Ne felejtjük el azt sem, hogy a nyár folyamán Kottbus mellett kigyulladt egy földalatti repülőtér és ezen az egyetlen helyen 50 repülőgép esett a lángok martalékává. Ha tehát az érthető tüzásokat leszámítjuk is, bizonyos, hogy a német fasizmus lázas fegyverkezése nagy mértékben emelte annak támadóerejét.

Egy kétségtelen. Az 1935. esztendőnek már az első napjai sem kecsgettek valami örvendetes kilátással azokat, akiknek a béke ügye igazán a szívükön fekszik. A Saar-vidék fölött már ma is viharfelhők gyülekeznek. Ki tudja, nem lesz-e ez a kis földszáv a szikrává, amely az imperiálista világ puskaportól fülledt atmoszféráját egy hatalmas világégésben robbantja ki?

Kovács Károly

VILÁGGAZDASÁGI KÉRDÉSEK

ROOSEVELT MÉRLEGE

Zavaros és egymásnak ellentmondó hírek érkeznek Amerikából. Ujtítás és maradiság, formulák és jelszavak homályosítják el ama NIRA 18 hónapját, mely Roosevelt új gazdasági politikáját jelenti. Roosevelt reklámfőnöke *Donald Richberg* nem régebben tette közzé e tőkés tervgazdálkodás mérlegét. E közlemény legfontosabb tételeivel, mint pl. a vállalkozók nyeresége és vesztesége, a munkások és állampénzügyek helyzete érdemes foglalkozni.

A NIRA beindítása előtt Amerikában a kartellek beváltak tiltva; ezzel szemben az állam nem törődött sem az árakkal, sem a munkabérekkel. A NIRA bevezetése óta a kartellek szabadok, az árak megállapítottak. Mióta a NIRA lekerült a napirendről a kartellek szabadok s az állam nem törődik sem az árakkal, sem a munkabérekkel; mert az árszabályozás csupán dekoráció s *Johnson* tábornoknak igaza volt, amikor Roosevelthez intézett bucsúlevelében munkabérszabályozói hivatalát teljesen fölöslegesnek nevezte. Roosevelt lemondott az árkonferenciáról s ezzel hallgatólagosan feladta s bevezette Amerikában a kartellek uralmát. Amerika ismét igazodott a vén Európához; a fogyasztók kihasználása a kartellek révén Amerikában is szabadabbá lett. A Roosevelt-féle mérleg első tételének értelme nem kétséges.

Milyen azonban az amerikai munkásság gazdasági helyzete? Az 1933 márciusától 1934 augusztusáig foglalkoztatott munkások száma 37 százalékkal emelkedett. Ugyanezen idő alatt a termelt áruk mennyisége sokkal erősebben nőtt; kb. a felével. A technikai tökéletesítés következménye! Am, ha a konjunktura idejebeli termelési nívót ismét elérnék, akkor még mindig minden negyedik munkás, aki a konjunktura idején foglalkozást talált, elvesztené a kenyerét. Oly' erősen racionalizáltak. *Stuart Chase* technokrata véleménye szerint Amerikában hetenként csak 26 órát volna szabad dolgozni, hogy minden munkás újra foglalkozást találjon.

A munkabérek emelkedtek, 1933 márciusától 1934 augusztusáig a kifizetett munkabér összege 67 százalékkal nőtt. De mert a munkások

száma csak egy harmadával nagyobb, ezért minden egyes munkás munkabére csak egy nyolcadával emelkedett. Vajjon a jólétet jelenti ez? Sajnos közben az árak is emelkedtek. A munkabér emelkedés: egy nyolcad; a hús drágulása: egy harmad! Ez a bázisa annak a hatalmas sztrájkmozgalomnak, amely Amerikát a nyáron elöntötte. A textilmunkások millióinak sztrájkját bizonyosan újabb sztrájkok követik. A bérek soványak. A bérösszegek indexe, amely most 62-ön áll és Roosevelttől 40-re zuhant, a válság előtt 108 volt.

És az árak? Roosevelttől csökönyösen vonakodik árpolitikájáról — a dollár leértékeléséről — kötelező nyilatkozatot tenni. Ezt a magatartását sikerült mindeközéig megőrizni. De mi következik ezután? A dollár tartható a nagy aranykészlet következtében; másrészt az amerikai pénzügyek kétségbeesetten hasonlítanak a német pénzügyek 1919-beli állapotához. A nagy pénzügyi műveleteket, amiket az állam a bankokra kényszerített, kincstári jegyekkel finanszírozta. A new-yorki bankok pénzüket teljes egyharmadát fektették a kincstári jegyekbe, amiket a készpénzállományba számítanak, minek következtében a bankok ma nagyon mozgékonyaknak tűnnek. Ám a kincstári jegyeket nem lehet kivinni a piacra, mert akkor kiderül, hogy eladhatatlanok. A bankárok ezért vonakodnak továbbra is elfogadni a kincstári jegyeket.

A világ már megélt ilyesmit egyszer. 1919 végén a német bankok kincstári jegyeket sem elhelyezni, sem felvenni nem tudtak, mert minden rendelkezésre álló pénzüket befagyott a kincstári jegyekbe. Ha a pénzügyminiszternek pénzre volt szüksége, úgy kénytelen volt a kincstári jegyeket banjegyek ellenében visszavásárolni. Rooseveltnak is pénzre van szüksége. Ez év első négy hónapjában 800 millió dollárral többet adott ki, mint amennyit bevett. Az egész évre átszámítva a különbözet 2.4 milliárd dollár. A kiadások viszont alig korlátozhatók, mivel 28 millió dollár államadósság kamatjáról kell gondoskodni.

Roosevelt nem dönthet minden további nélkül az infláció kérdésében. Jól tudják, hogy az infláció nagyon is veszélyes és a leértékeléstől úgy különbözik mint az omlás az ugrástól. Ennek ellenére egy amerikai infláció lehetséges. Minden igazi infláció eddig olyan költségvetési differenciából keletkezett, amely politikai okokból nem volt eltüntethető. Jelen esetben ez a politikai ok az újabb termelési korlátozástól való félelem, amennyiben a milliárdos szubvenciók és államjegyek következtében elmaradnak. Még nagyobb munkanélküliség mint két évvel ezelőtt? Ismét farmerek lázadása a zuhanó árak miatt? A tapasztalatok aggodalomra intenek.

Hogy ismét a válságba való visszaeséssel kell számolni, ez a legfontosabb passzívája a Roosevelttől félelemnek. A vállalkozók tőkéiket a bankkontón tartják és csak keveset invesztálnak. Ez év első kilenc hónapjában csak 6.3 millió dollár névértékű új részvényeket bocsátottak ki. A válság előtti összegekkel szemben csak egy negyedrészt kötötték meg az építési szerződéseknek; a vas- és az acél-termelés is esik. Minden konjunkturának viszont a befektetés a hajtóereje, a befektetés kezdekedik a föllendülés szoliditásáról és tartalmáról. A könnyű ipar kiterjesztése ezzel szemben csak másodrangú szerepet játszik.

A tervszerűen vezetett amerikai kapitalizmus 18 hónap alatt több pénzt gazdálkodott el, mint a tervszerűtlen azelőtt évtizedeken keresztül. Az eredmény 10 millió munkanélküli család és egy acéltermelés, amely teljesítő képességének csak egy negyedét használja ki. Ezért ismét szívesen próbálnák meg a régebbi tervszerűtlen rendszerrel; hátha a tőkésnek új bizalommal telnek meg s talán új befektetésekre csábíthatódnak. Vajjon sikerül-e?

(H. K.)